

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Лиляна Василева Василева

член на научно жури за дисертационния труд „Десубстантивните названия в ръкописи от XIV в.“ на Милена Илкова Накова-Петрова, редовна аспирантка в Катедрата за български език на ФФ в ЮЗУ – Благоевград. Професионално направление: 2.1. Филология. Научна специалност: 05.04.17. Български език. Научен ръководител: доц. д-р Л. Перчеклийски

Докторантката Милена Илкова Накова-Петрова е родена през 1982 г. в гр. Монтана, там е завършва средното си образование в техникума по икономика „В. Левски“. През 2012 г. завършва специалността българска филология, а през 2018 – докторантура в ЮЗУ. През 2015 – 2018 г. Накова води упражнения по старобългарски език; история на българския книжовен език и по съвременен български език за чужденци (подготвителна група), както и текуща практика със студентите от V курс „Славянска филология“. Участва в Деветите национални четения за студенти и аспиранти; в две международни конференции в Благоевград и в една международна във Виена.

Представеният дисертационен труд на докторантката Милена Накова „Десубстантивните названия в ръкописи от XIV в.“ (226 с.) се състои от следните части: I. Увод (3 – 34), II. Словообразователен анализ на десубстантивните названия (по категории и типове) (35 – 181). III. Заключение (182 –193). IV. Библиография (194 – 216). V. Лексикографски източници (217). VI. Обратен речник – индекс (218 – 226).

Темата на дисертационният труд е много добре подбрана – за този период от историята на българския език няма разработки, посветени на десубстантивното словообразуване, а освен това XIV век е периодът, през който се утвърждават важни промени в структурата на езика, най-важната от които е аналитизмът. През периода XII – XIV век се извършва преходът от старобългарски към новобългарския език. Важно е да се посочи, че докторантката ексцерпира материал от голям брой средновековни паметници: Врачанското евангелие, Иван-Александровото (Лондонското) четириевангелие, Манасиевата летопис, Скитският патерик, Лесновският паренесис, Сборник от жития и слова, Бдинският сборник, Иван-

Александровият псалтир (Песнивецът) – това са паметници, писани през XIV век, или преписвани през него от по-ранни източници.

Работейки със словообразователната методология на чешкия изследовател Милош Докулил, изключително добре овладяна и приложена, авторката разпределя десубстантивните названия в 10 словообразователни категории, в които основно е субстанциалното ономаσιологично отношение (не се анализират категориите *nomina agentis* и *nomina actionis et resultativa*, при които основно е процесуалното отношение и *nomina attributiva*, при която основна е ономаσιологичната категория за носител на свойство).

В основната глава на доктората „Словообразователен анализ на десубстантивните названия“ са анализирани названията от десетте словообразователни категории. Една от най-обемните категории с десубстантивна мотивация е *nomina actoris*. След представянето на названията с преливност на ономаσιологичните отношения (в случая субстанциално-процесуални) авторката анализира облиците от различните словообразователни типове, като в края на категорията прави обобщение, в което се посочва, че най-добре е оформен словообразователният тип при имената от м.р. с наставка -нкъ, при формациите от ж.р. основен формант е -ннца, а названия от среден род не се срещат в анализирани паметници. Облиците в различните словообразователни типове са разпределени на практика в подтипове според вида на мотивиращата основа – конкретни съществителни имена, абстрактни съществителни и числителни бройни имена във функцията на съществителни. Анализирани са и съществен брой сложни имена от категорията. Авторката посочва и двойката словообразователни синоними (вратнкъ и вратарь) – с кокуренция на суфиксите при оформянето на названията.

При категорията Имена за носители на субстанциално отношение най-обемна е подкатегорията Имена за изразяване на принадлежност или собственост (оформена от народностни названия, имена за принадлежност и жителски имена), следвана от Имена за изразяване на произход или материал. Останалите две подкатегории – Имена по забележима част на лице или предмет и Названия за изразяване на сходство – са по-слабо застъпени. В тази категория имената са с непротиворечива интерпретация, по-голямата част от облиците са прости образувания, но се срещат и някои комзпозити; сред

мотивиращите основи преобладават тези на конкретните съществителни имена.

При имената на средства за действие (*nomina instrumenti*), категория, относително слабо представена в средновековните ръкописи, обличията от м.р. са оформени единствено със суфикс -никъ, при ж.р. с -(н)ница, при ср.р. с -нло. Посочени са и няколко случая на нееднозначна интерпретация при облици, които са на границата между инструменталните и локалните имена.

Формациите от категорията *nomina loci* са представени предимно от названията от женски род, образувани с наставка -ница и от добре изразения словообразователен тип от среден род със суфикс -нице и неговите деривати -овнице и -ннице.

За категорията *Nomina deminutiva et meliorativa* (заедно с подкатегорията за млади същества и същности) представителен е суфиксът -(н)ница – най-добре изразен в количествено отношение, типът с наставка -ка е оформен от ограничен брой случаи, а суфикс -ъць образува няколко облика от среден род. Авторката посочва словообразователни синоними и хибридни образувания (корабланць и колнека).

При категорията *Nomina augmentativa et perjorativa*, сравнително слабо представена, преобладава суфикс -нице

По-голямата част от колективните формации (*nomina collectiva*) са от среден род с наставка -нѣ.

Категорията *nomina mota* се обуславя от разликата в биологичния род на лицата и животните. Суфиксите, с които се оформят женсколичностните корелати при двоичните имена, са -(н)ница, -ынн и -ка. При голяма част от названията е характерна преливност на ономаσιологичните отношения – те се отнасят както към вършителските имена, към имената за носители на субстанциално отношение, към префиксните формации, така и към двоичните названия.

В категорията на префиксните образувания се различават два типа формации – названия от чист вид и названия от смесен тип. При обличията от чист вид представката само видоизменя лексикалното значение на

мотивиращата лексема (погнѣвъль, похвала, пострадааніе), а при префиксните образувания от смесен тип се прибавя и суфикс към производната дума (възглавница, въскрѣніе, свърѣстникъ). При префиксните названия най-многобройни облици оформят представките за-, прѣдъ-, разъ-, отъ-, прѣ-, съ-.

В Заключението са посочени резултатите, постигнати в разработката. Представени са всички разгледани словообразователни категории, изброени са словообразователните типове във всяка една от тях, направени са изводи за продуктивността им.

Съществен момент е представянето на полифункционалността на формантите (това всъщност са словообразователни модели). Напр. при названия от мъжки род с най-широка употреба е суфикс -никъ, с който се оформят типове от 5 категории (Имена за вършители на действие, Имена за носители на субстанциално отношение, *Nomina instrumenti*, *Nomina loci* и *Nomina mota*). При имената от женски род в най-много категории откриваме наставка -ница (*Nomina actoris*, *Nomina instrumenti*, *Nomina loci*, *Nomina deminutiva et meliorativa*, *Nomina mota*), а при облиците от среден род най-разпространен е суфикс -нице (*Nomina loci* и при увеличителните имена).

Изключително подробна и нагледна е таблицата, в която е представено разпределението на наставките по словообразователни категории, броя на еднокоренните и сложните названия, както и представките, оформящи префиксните образувания.

Много полезен е Обратният индекс, който при отпечатване на работата не би трябвало да се нарича речник, тъй като в случая Обратният индекс не отговаря на изискванията за речник.

Милена Накова е изпълнила поставените си цели в разработката: да установи начините на образуване на десубстантивните съществителни; да направи класификация по словообразователни категории словообразователни типове; да представи полифункционалните суфикси; да посочи случаите с многостранна мотивация; да установи степента на продуктивност на афиксите; да се отчетат случаите на словообразователна синонимия. Така докторантката изключително успешно и професионално е постигнала

основната си цел – да направи словообразователен анализ на десубстантивните названия от паметници от XIV век.

От направения преглед на доктората става ясно, че трудът на Милена Накова е изпълнен на високо професионално ниво. Авторефератът, обемен като самата работа, отговаря на съдържанието ѝ. Накова има 4 публикации по темата на дисертацията.

Библиографията към работата и към автореферата е богата и отразява отличното познаване на проблема от докторантката.

Като оценявам най-високо дисертацията, с пълна убеденост давам своя положителен вот за присъждането на докторантката Милена Илкова Накова-Петрова научната и образователна степен ДОКТОР.

26. 03. 2018 г
София

Член на журито:
(Доц. д-р Лиляна Василева)